

וארא ב

וההסברה בזה: בפסוק שלפניו⁷ נאמר „ויחזק לב פרעה“, שתרגמו „ואיתקף“ (כמו „איתקיר“), ולכן ה' מקום לפרש (כמו שתרגמו ופירשו התיב"ע, הרשב"ם והאבן עזרא) דמה שנאמר בפסוק לאח"ז „כבד לב פרעה“ הוא ג"כ באותו הדרך (כמו „ויחזק“) והיינו – „איתקף“, פועל עבר, ומשום הכי הוצרך רש"י לשלול פירוש זה – „תרגומו יקיר ולא איתקף“ (והטעם) מפני שהוא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר⁸.

אבל הא גופא טעמא בעי – בלשון הרא"ם: מי הגיד לו למתרגם שהוא שם ולא פועל עבר . . . אם מפני שנמצא כי כבד ממך הדבר שהוא שם הנה מצאנו ג"כ נער וזקן שהוא שם ועכ"ז בא ויהי כי זקן יצחק⁹ פועל עבר¹⁰ . . . ועוד ש- מלת „מאן“ הבא תיכף אחריי שהוא פועל עבר מכריח להיות „כבד“ פועל עבר . . . כי „מאן“ שהוא פועל עבר מורה שכבר נהי' לבו כבד מזמן שעבר.

ובגו"א מבאר, „ומה שהכריח את ה- תרגום לפרשו שם דבר ולא פועל עבר שאין לומר שכבד לב פרעה כבר מאן לשלח העם ולכך לך אל פרעה דשמא אע"ג שכבר ה' חזק לב פרעה עתה אינו חזק“.

אבל בלבוש האורה דוחה פירוש ה- גו"א (ומקיים קושיית הרא"ם) – כי בה' המכות הראשונות רצה הקב"ה להודיע

א. בתחילת פרשת מכת דם¹¹, ויאמר ה' אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם – מעתיק רש"י תיבת „כבד“ ו- מפרש: תרגומו יקיר, ולא איתקף מפני שהוא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר. והטעם שהוצרך רש"י לשלול את ה- פירוש „איתקף“ (פועל עבר – „שכבר נהי' . . . כבד“), ולא הסתפק (כדרכו) לו- מר רק התרגום הנכון „יקיר“, אינו כדי לקבוע את הגירסא הנכונה בתרגום – כי פשוט שאין זה ענינו של פירוש רש"י עתה¹² לברר ולקבוע גירסאות בתרגום – אלא מפני שיש קס"ד בפשוטו של מקרא לפרש ש„כבד“ כאן הוא פועל עבר.

(1) פרשתנו ז, יד.

(2) יתרו יח, יח.

(3) ל' הרא"ם (הובא לקמן בפנים), ובגו"א „פירוש נעשה כבר“.

(4) אונקלוס. וראה נתינה לגר כאן שכ' ש- בתרגומים שלנו נמצא איתקף, אבל בכ"י מצאתי יקיר כו"ם.

(5) להעיר שבכמה כתי"ב רש"י (שתח"י) „בתרגומו (לא „תרגומו“) יקיר כו"ם. ואכ"מ.

(6) ובפרט את"ל שכוונת רש"י כאן ב„תרגומו“ אינה לתא, אלא שכן הוא התרגום הנכון של תיבה זו (וכמשנ"ת במק"א בנוגע ללשון „תרגומו“ וכיו"ב בפרש"י עתה – ראה שיחת שי"פ האיזוני תשמ"ו). וראה בהצעה שלפניו¹³ שיש גירסא בפרש"י „כתרי-גומ"ם.

(*) בנתינה לגר שם, שמ"ש ברש"י „שם דבר הוא ט"ס, וצ"ל שהוא שם או תואר. אבל בכל הדפוסים וכת"י רש"י שתח"י (וכן במפרשי רש"י) איתא, שם דבר“.

(7) ז, יג.

(8) בת"א ובתיב"ע.

(9) תולדות כו, א.

(10) וכן הביא בראב"ע (וראה גם רשב"ם) כאן.

כה . . בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה גו' על המים גו' ונהפכו לדם". והיינו שבכללות הדברים האלו ישנם שני ענינים: (א) הודעה למשה — "כבד לב פרעה גו'", (ב) דברי שליחותו ל־פרעה — "לך אל פרעה . . ואמרת אליו גו'".

והרי בזה שונה הודעה זו מההודעות של שאר המכות, שבכולן התחיל הקב"ה בדבריו למשה מיד בדברי השליחות ל־פרעה

[מלבד במכת ארבה, שגם שם היתה הודעה מיוחדת כהקדמה לדברי השליחות, בא"י אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו גו' למען שתי אותותי אלה בקרבו ולמען תספר גו' את אשר התעללתי במצרים גו'"] (וכמשנ"ת במק"א"י טעם הו' דעה זו, שבזה הסביר הטעם שמצווה את משה להתרות את פרעה (כדיוק לשון רש"י, "בא אל פרעה, והתרה בו") אע"פ ש,אני הכבדתי את לבו גו'", שזהו "למען תספר גו' את אשר התעללתי במצרים", כפרש"י, "שחקתי", שעושה שחוק מפרעה כאילו יש לו בחירה לשמוע או לא).

ומזה גופא שהודעה זו ד"כבד לב פרעה מאן לשלח העם" נאמרה למשה רק כהקדמה לשליחותו לפרעה (ולא כחלק מהדברים שעליו לאומרם ל־פרעה¹⁴) מוכח, שדבר זה אינו (רק) ענין שצריך למסור לפרעה, אלא שזהו נוגע (גם) לידיעתו של משה עצמו, וגם, שכן הוא באמיתו של דבר, שהטעם שבאה מכת דם על פרעה הוא מפני ש,כבד לב פרעה מאן לשלח העם".

שפרעה לא יתן לב לשוב באמת, וזהו ש,אמר לו השי"ת למשה הנה כבר ראית שה' כבד לב פרעה ומאן לשלח את העם מפני שכבר חזק לבו לפיכך כדי שלא יאמרו הבריות אע"פ שכבר הי' חזק לבו שמא עכשיו הרך לבבו ויעשה תשובה וישלח לפיכך אינני רוצה להביא עליו מכת הדם בלא התראה אלא לך אל פרעה וגו' והתרה בו ואם עכשיו ירך לבבו ודאי יאמר אשלח את העם ולא אצטרך להביא עליו מכת הדם ואם עודנו חזק לבו איהו דאפסיד אנפשי' וידעו הכל שעודנו מתריס כנגדי ומן הדין אביא עליו מכת הדם".

ולפ"ז נשארת (כנ"ל) קושיית הרא"ם: מהו ההכרח לפרש "כבד" לשון "שם דבר", ובפרט שאין זה מתאים עם המשך הכתוב, "מאן גו'" שהוא פועל עבר?¹⁵

ועכצ"ל שזה שרש"י מפרש ומכריח גירסת התרגום, יקיר . . מפני שהוא שם דבר" אינו מיוסד (רק) על ההוכחה מהכתוב, כי כבד ממך הדבר, "כ"א מצד המשך הפרשה גופא: אלא שהוא רק מסתייע לפירושו זה (ש,כבד" הוא שם דבר) ממשנ"י, כי כבד ממך הדבר".

ב. ויש לומר, שכוונת רש"י כאן היא לתרץ שאלה כללית, לכאורה, בכתוב זה:

בתחילה מסופר, שהקב"ה אמר למשה "כבד לב פרעה מאן לשלח העם", ואח"כ בפסוקים שלאח"ז¹² ממשיך הכתוב ל־ספר שאמר לו הקב"ה, "לך אל פרעה גו' ואמרת אליו ה' . . שלחני אליך לאמר שלח את עמי ויעבדוני . . לא שמעת עד

(13) ר"פ בא.

(14) לקו"ש ח"י ע' 60 ואילך.

(15) וע"ד לקמן ט, יז. ולהעיר מפרש"י ז, טז

(מ,מדרשו"ר) בנוגע לענינו — מכת דם.

(11) וראה באר יצחק כאן, שתירץ קושיית ה־

ראים (וגם הקושיא מתיבת "מאד").

(12) ז, טו ואילך.

„כבד לב פרעה“ לכן מגיע לו באמת עונש. ותמוה, כנ"ל, כיצד מתאים זה עם דברי הקב"ה אליו לפניו, ואני אקשה את לב פרעה גו'?

ג. לכאורה אפשר לתרץ ע"פ פרש"י עה"פ¹⁶, „ואני אקשה“ – „ואעפ"כ בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה“, שמ-שטחיות הלשון משמע שבה' המכות הראשונות לא חיזק ה' את לב פרעה מלך מצרים, אלא הוא חיזק את עצמו¹⁷.

אבל כד דייקת שפיר אא"פ לתרץ כן, כי בפירש"י נאמר רק ש(בכתוב) „לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה“: אבל ב-דברי הקב"ה למשה לא מצינו שיודיעו שבחמש המכות הראשונות לא יקשה את לבו (כ"א רק בחמש המכות האחרונות).

ובפרט את"ל כפי' המפרשים¹⁸, שגם בחמש המכות הראשונות הקשה ה' את לב פרעה, אלא שבכתוב לא נאמר „ויחזק ה' את לב פרעה“, כ"א „ויחזק לב פרעה“ [כדיוק לשון רש"י, ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה] – ולא כתב בל' פשוטה „בחמש מכות הראשונות לא חיזק ה' את לב פרעה“ (וכיו"ב)¹⁹.

ותמוה: לעיל¹⁶, בסיפור שילוח משה לפרעה נאמר, שהקב"ה אמר למשה „ואני אקשה את לב פרעה גו' ולא ישמע אליכם פרעה“. ומזה מובן, דכאשר ראה משה (לאחרי האות דבליעת מטה אהרן) כי „ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם“, נודאי חשב שזהו מפני שהקב"ה קיים הבטחתו והקשה את לבו. וכיון שכן, איך אפ"ל ש„כבד לב פרעה“ היא הסיבה להעונש דמכת דם – הרי הקב"ה הוא שהכביד את לבו²⁰?

זה שמשה נצטווה למסור כן לפרעה ולהגיד לו שהוא נענש משום ש„לא שמעת עד כה“ – מובן, כי הקב"ה רצה שפרעה יס"ס ישלח את בניו ברצונו ע"י דיבור אחר דיבור.

[וכן אין להקשות – איך יתכן באמת שייגיע עונש לפרעה על העדר רצונו לשלח את בניו מארצו, מאחר שהסיבה לזה היתה (לא רצונו של פרעה, אלא) מה שהקב"ה חיזק את לבו – כי קושיא זו כבר תירצה רש"י לעיל עה"פ¹⁶, ואני אקשה, וז"ל „מאחר שהרשיע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עו"א לתת לב שלם לשוב טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכיר את גבורתי“. והיינו, שזה שהקב"ה הקשה את לבו ה' עונש על „שהרשיע והתריס כנגדי“²¹].

אבל מזה שהודעה זו היתה גם למשה עצמו, כנ"ל, עכצ"ל שגם עליו לדעת (ו-שכן היא אמיתית הדבר) – דמכיון ש-

(20) כבשמו"ר פ"ג, ג – הובא ברמב"ן שם (ע"ש), וראה בארוכה מפרשי רש"י שם.

(21) נחלת יעקב על פרש"י כאן.

(22) ולכאורה כן משמע מזה שמפורש בכ"כ מהאותות והמכות – החל מבליעת מטה אהרן (ז, יג). שם, כב, ח, יא, טו) – „ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר ה'“ (וכיו"ב), שהכוונה בזה (כמפורש בפרש"י במכת צפרדע ומכת כנים – ח, יא, טו) להכתוב „ולא ישמע אליכם פרעה“ שבא בהמשך ל„ואני אקשה את לב פרעה“, והרי פשטות משמעות הכתוב היא דוה ש„לא ישמע אליכם פרעה“ הוא מפני ש„ואני אקשה גו“.

(16) ז, ג"ד.

(17) ומה שפרש"י (ז, ג) „ואעפ"כ כו" – ראה לקמן סעיף ג.

(18) שם, ג.

(19) ראה בארוכה רמב"ן שם. מפרשי רש"י עה"פ שם. של"ה פרשתנו (שי, ב), לקריש ח"ו שם.

שהמצריים העבירו כו' ועינו את בני לא
הי' כדי לקיים גזירת הקב"ה, אלא מפני
רשעות לבם, ולכן נענשו על כך²⁶].

ולכן פרש"י ש"כבד" פירושו "יקר
ולא אתיקר" – כי עיז ברור יותר שה-
כוונה לכבוד לב של פרעה מצד עצמו:
אם הכוונה בלשון "כבד" היא "פועל
עבר", היינו שהיתה כאן פעולת הכבדה,
אין הדגשה שפרעה מצד עצמו הכביד
את לבו, אדרבה – בפשטות צ"ל שקאי
על פעולת ההכבדה שהיא מעשה הקב"ה
המפורש לעיל בדברי הקב"ה למשה
"ואני אקשה גו" (ושוב אין מקום לומר
שענין זה יהי' הקדמה וטעם לעונש
פרעה): ולכן פרש"י ש"כבד" פירושו
"יקר ולא אתיקר", שם דבר המתאר
המצב של לב פרעה – שלפ"ז מסתבר
לומר שהכוונה שלבו של פרעה הי'
(בעצם) במצב של "כבד", שהי' לו לב
כבד בעצם, ולכן מגיע לו עונש על שלא
שילח את בני, כנ"ל.

ה. מינה של תורה בפרש"י:

כבדות²⁷ הלב בפשטות ענינה – עק-
שות הלב, שאינו מתפעל משום דבר, וגם
כששכלו מורה לו שצריך להתנהג ב-
אופן הפכי, וגם הרגש שבלבו נוטה לצד
אחר – הרי הוא מתעקש שלא לשנות את
הנהגתו. וזהו ענינה של "קליפת" פרעה
– פרעה אותיות הערף²⁸, המורה על
עקשות, "קשה עורף".

ועפ"ז יש לבאר עומק כוונת המד-

וכמבואר במפרשים²⁹, "דבחמש מכות
הראשונות סיבב הקב"ה פעולות שנתחזק
לבו כמו . . במכת דם שאמרו ע"י מכש-
פות אתם עושים כן . . וזהו ויחזק לב
פרעה, אבל ויחזק ה' היינו שהקב"ה חז-
קו בפירוש ולא ע"י פעולות וסיבות³⁰".

והדרא קושיא לדוכתא – מאחר
ששמע משה "ואני אקשה את לב פרעה
גו", איך יתכן בהתאם לזה להודיעו
ש"כבד לב פרעה" הוא טעם העונש
דמכת דם?

ד. ולתרץ שאלה זו מפרש רש"י
"כבד" – "תרגומו יקר ולא אתיקר,
מפני שהוא שם דבר" – שבוז מתכוון
רש"י להדגיש ברור, שכוונת הקב"ה
ב"כבד לב פרעה" להודיעו, שאין זה
(רק) משום שהוא ית' חיזק את לבו (שאו
אין מקום להביא זה כסיבה לעונשו של
פרעה), אלא למצבו של לב פרעה מצד
עצמו, דזה ש"מאן לשלח העם" לא הי'
(רק) מפני שהקב"ה חיזק את לבו, אלא
ש(גם) הוא מצד עצמו הכביד את לבו
שלא לשלח את בני, ולכן ראוי הוא
להענש ע"ז.

[וע"ד התי' בספרים על הקושיא³¹ –
איך העניש הקב"ה המצריים על שהעבי-
דו את בני בפרך, והרי הקב"ה גזר
עליהם, "ועבדום וענו אותם"³² – דזה

(23) אבל בשאר מפרשי רש"י לא פירשו כן
ברש"י. – במשכיל לדוד דוחה פי' הנחלת יעקב
ממדרש הנ"ל (הערה 20) שמפורש שבחמש מכות
הראשונות לא הכביד ה' את לבו. אבל כבר נת'
כמ"פ שאא"פ להכריח הפי' בפרש"י עה"ת ע"פ
מ"ש במדרש רז"ל, ובפרט במקום שפשטות לשון
רש"י לא משמע כן.

(24) ראה רמב"ם וראב"ד ה' תשובה ספ"ו.

(25) לך טו, יג.

(26) ראה רמב"ן ובחיי לך שם. תוי"ט אבות פ"ב
מ"ז בסופה. ועוד. וראה לקרש חכ"ז ע' 153 ואילך.
(27) בכל הבא לקמן ראה אה"ת בא ע' רמו
ואילך. שם (כרך ח) ע' ביתחב.
(28) ל"ת ושער הפסוקים להאריז"ל פי' וישב (מ,
א). ל"ת ר"פ שמות. ובכ"מ.

ו. והנה המכות שהביא הקב"ה על פרעה כוונתן הפנימית היתה לשבור את קליפת פרעה³³, וזה נעשה על ידי משה רבינו דוקא, וכמו שנאמר³⁴: "ראה נתתיך אלקים לפרעה", ופרש"י "שופט ורודה לרדותו במכות ויסוריך".

אבל ידוע, שכדי לבטל מזה רעה וכי"ב ה"ז, במינה ודוגמתה³⁵ – במדה דוגמתה בצד הקדושה. כי זה לעומת זה עשה האלקים³⁶, שכל מדה רעה היא "לעומת" מדה דוגמתה בצד הקדושה. וכן הוא בענין ה"כבד", שלעומת ה"כבד" דקליפה, ישנו "כבד" דקדושה, שהו"ע קבלת עול מלכות שמים שלמעלה מטעם ודעת ורגש. דבעבודה שע"פ טעם ודעת, וכן ע"פ מדות שלב, ישנם שינויים מזמן לזמן, כנראה בחוש שהאדם אינו עומד תמיד באותה הדרגה בהשגה, ופשיטא לא בהרגש לבו באהבת ה' ויראתו; משא"כ העבודה דקבלת עול, "כבד" דקדושה, שהיא באופן של עקשות (כבד דות), הוא "רחוק מהשינויים"³⁷.

ומזה מובן בענינינו, שכדי שמשה רבינו יוכל "לרדות" ולשבור את קליפת פרעה, ה"ז צריך לעורר בנפשו "כבד" דקדושה.

ויש לומר, שזהו הרמז והפירוש ה- פנימי בדברי רש"י כאן "כבד – תרגומו יקיר ולא אתיקר": "תרגומו" של "כבד" פרעה, כלומר, ענין ה"כבד" כפי שנתפרש בקדושה, ענינו – "יקיר", והר"ע ה-

רש"י, שפירש "כבד (לב פרעה)" – שלבו של פרעה נעשה כ(חלק הגוף שנקרא) כבד, "מה³⁸ הכבד כועס אף לבו של זה נעשה כבד"³¹: ידוע שיש שלשה שליטים בגוף³², מוח ולב וכבד, כנגד ג' חלקי (כחות) הנפש – השכל (במוח), מדות (בלב), ומעשה (בכבד). וזוהי השייכות בין כבדות הלב ל"כבד" שבגוף – כי ענין העקשות שייך לכח המעשה של האדם (שזוהי בשליטת ה"כבד"), דגם כאשר אין לו שום הסברה (בשכל שב-ראש) ושום רגש (במדות שלב) – הרי הוא עושה כן רק מחמת עקשות שלו.

ובזה מוסיף רש"י – "כבד . . יקיר ולא אתיקר" – כי העקשות גופא יכולה להיות בשני אופנים: (א) הנהגה באופן של עקשות, עקשות בפועל – "אתיקר" (לשון פועל); (ב) הנהגה זו חודרת בכל מציאותו, עד שנעשה אדם עקש בעצם וזהו שם התואר שלו – "יקיר". כלומר: אין זה רק ענין של הנהגה של עקשות, אלא שמקור הכבדות שבנפש הוא ב- גילוי אצלו, ובדרך ממיא כל ענין – אצלו הוא באופן של עקשות. וכן ה' אצל פרעה, שאין הפירוש שה' צריך להתגבר על עצמו כדי להתעקש כנגד הקב"ה, אלא הוא ה' "כבד" (עקשן) בעצם.

(29) שמו"ר פ"ט, ח. וראה המשך תער"ב ח"א ס"ע תקה.

(30) ובמדרש לקח טוב פרשתנו עה"פ: כבד לב פרעה, כלומר לבו של פרעה נהפך לכבד כשם שהכבד אין בו בינה להבין ולהשכיל כך אין בינה בלבו להבין ולהשכיל ע"כ נכבד לבו ונתחזק לו.

(31) ובשמו"ר פ"ג, ג: כי אני הכבדתי את לבו מהו הכבדתי שעשה הקב"ה את לבו ככבד הזה שהיא כ' כך נעשה לבו של פרעה ככבד הזה ולא ה' מקבל דבריו של הקב"ה.

(32) חז"ב קנ"ג, א. וזר חדש רות (פ, א).

(33) ראה תו"א פרשתנו (ז, א). אוה"ת פרשתנו (כרך ז) ע' ב'תרו ואילך.

(34) פרשתנו ז, א.

(35) ראה תניא פ"א.

(36) קהלת ז, יד.

(37) אוה"ת בא שם (ע' רמח). וראה תו"א פט, ד.

ובארכה המשך תרס"ז ע' שכא ואילך.

אתיקר" – שכדי לבטל כבודות דפרעה, שהוא "שם דבר", כבד בעצם, צ"ל "יקיר" דקדושה ו"לא אתיקר", שלא מס- פיקה עבודת ה' בקב"ע ב"פועל", הפעו- לה דקב"ע, שהיא למטה מכל הכחות, אלא צ"ל עבודת ה' מתוך קבלת עול עצמית, "שם דבר", כפי שהיא בעצם ה- נפש. הקב"ע מבחי' איתן שבנשמה⁴², ה- "כובד" והחזק שבצד הנשמה.

וע"ז מביא רש"י הראי' מהכתוב, "כמו כי כבד ממך הדבר", הנאמר אצל משה, כי ביטול קליפת פרעה הוא על ידי משה דוקא, כנ"ל, וזהו הרמז בפרש"י "כבד – ממך הדבר", ש"כבד" דקדושה (המבטל "כבד" דפרעה) בא "ממך", מ- משה רבינו⁴³ – כי משה ענינו, ונחנו מה⁴⁴, תכלית הביטול לה, ולכן אצלו הוא אמיתית התוקף וה"כובד" המבטל כליל ה"כובד" דפרעה (שאינו אלא תוקף של ישות וגסות, לי יאורי ואני עשי- תיני⁴⁵), ו"בזאת תדע כי אני ה'⁴⁶".

(משיחת ש"פ וארא תשכ"ז)

יקרות ("הכבודות") של העבודה דקבלת עול בקדושה.

ובזה מבאר רש"י – "יקיר ולא אתיקר", שכדי לבטל כבודות של פרעה צ"ל "יקיר ולא אתיקר".

והביאור בזה: בקבלת עול ישנו (בכללות) שתי מדרגות³⁸:

א) קבלת עול בדוגמת קבלת עול של עבד פשוט, דאף שבהפקירא נוחא לי³⁹ ואין לו חשק ורצון בעבודתו ית', מ"מ כופה א"ע לקיים רצון אדונו. וקבלת עול זו היא למטה מכל כחות נפשו, דאף שאין לו עונג, רצון, השגה (שכל) או רגש (מדות) – הרי הוא כופה א"ע ב- מעשה בפועל, היפך רצונו וטבעו.

ב) קבלת עול שלמעלה מכל כחות נפשו – וענינה, שאין התקשרותו לה' מדודה ומוגבלת כפי ערך ההגבלה של כחות נפשו [מדת הבנתו והשגתו בגדלות הא-ל, או מדת אהבתו ויראתו לה'] אלא הוא מוסר את עצמו לה' מכל וכל, בלי מדידה והגבלה. וקבלת עול זו מקורה בעצם הנפש, ש"טוענת עולך" מפני שהיא "יחידה לייחדך"⁴⁰, "חלק אלקה ממעל ממש"⁴¹, ולכן אין מדידות והגבלות בתוקף התקשרותה של הנפש בהשם.

וזהו שמפרש רש"י – "יקיר ולא

(42) ראה לקו"ת ר"פ ראה.

(43) ראה בארוכה תרי"ח פרשתנו ד"ה הם ה' מדברים (קט, ב ואילך). אוה"ת שם (ע' רכט"רל). וראה לקו"ש חט"ז ע' 74 ואילך. וש"נ.

(44) בשלח טז, זח. ועוד.

(45) יחזקאל כט, ג. וראה שם, ט. וראה תניא ספכ"ב.

(46) פרשתנו שם, יז – הנאמר בדיבור משה לפרעה בהקדמת מכת דם. וראה תרי"א שבהערה 33 בפירוש "וידעו מצרים כי אני ה'" – "וידעו הוא מלשון שבירה".

(38) ראה בכ"מ (סה"מ תרפ"ז ע' ח ואילך. תש"ב ע' 8. תש"ח ע' 4. ועוד) החילוק דקבלת עומ"ש דכל השנה להקבלת עול דר"ה.

(39) גיטין יג, א.

(40) נוסח הושענות דיום ג'.

(41) תניא רפ"ב.

וּאֵרָא ג

בנדוד – „כִּי מלא לא שייך רק על דבר שיש לו שיעור (קצוב) כמו וימלאו ימי' ללדת, מלא שבוע זאת והם שבעת ימי המשתהי – לכך אמר שגם בדבר הזה ה' המכה . . משמשת רביעית ה' חדש ויש לה שיעור שימלא."

אבל עדיין צריך ביאור באריכות לשון רש"י:

אם כוונתו היא רק להשמיענו שה' שיעור קצוב לכל מכה ומכה (שלכן מתאים ע"ז לשון „וימלא") ה' מספיק לומר „שבעת ימים, שהיתה המכה מש' משת רביע חדש" – ומדוע מאריך רש"י ומוסיף:

(א) „שלא שב היאור לקדמותו" – וב- פרט שלכאורה אין בזה חידוש לגבי המפורש בקרא.

[וגם את"ל שכוונתו לפרט ענינה של המכה שאודותי' מדובר בקרא זה – הו"ל לקצר ולכתוב „שבעת ימים, ד' הכאת היאור" (וכלישנא דקרא כאן „אחרי הכות ה' את היאור"), ומדוע מאריך לתארה בלשון של שלילה „שלא שב היאור לקדמותו"?]

א. בפסוקי „וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאור" מפרש רש"י: וימלא מנין שבעת ימים, שלא שב היאור לקד-מותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש ושלשה חלקים ה' מעיד ומתרה בהם.

כוונת רש"י בפשטות היא (כמ"ש ב- מפרשים):

(א) לתרץ לשון „וימלא" – לשון יחיד, ד'וימלאו (שבעת ימים) מיבעי ליה⁴ [ואם „שבעת ימים" פירושו „שבוע של ימים" (בלשון רש"י בכ"מ) – „שטיינ"א של ימים" – הו"ל „ותמלא", כי „שבעת הוא שם לשבוע בלשון נקבה"] ולכן מוסיף רש"י תיבת מנין, כלומר, דהוי כאילו נכתב בקרא „וימלא מנין שבעת ימים".

(ב) ליישב הלשון „וימלא" (גבי מנין ימים), דלכאורה אין לשון זה מתאים

(1) פרשתנו ז, כה.

(2) י"ל – שגם התיבות „שבעת ימים" הן חלק מהד"ה (וצ"ל נדפסות באותיות גדולות), אלא שרש"י מוסיף תיבת „מנין" (כאילו נאמרה תיבה זו בכתוב, כדלקמן בפנים). ועד"ז בכר"כ מפרש"י עה"ת, כמדובר כ"פ.

(3) בדפוס ראשון ושני, וכת"י רש"י שתח"י – „בו" במקום „בהם" (ובמדרשים שבהערה 15 – „בהם"). ובפשטות – כי ההתראה היתה לפרעה.

(4) רא"ם, גוי"א ועוד כאן.

(5) ל' רש"י אמור כג, ה. וראה הנסמן בהערה הנאה.

(6) ויצא כט, כז, בא י, כב, יב, טו. אמור שם.

(7) ס' זכרון על פרש"י כאן. ע"ש.

(*) ובדפוס ראשון דפרש"י: וימלא שבעת ימים, מנין שבעת ימים כו'. ובדפוס שני ליתא תיבת „מנין".

(8) ל' הגר"א. ועד"ז בקיצור מורחי. וראה רא"ם. באר יצחק. ועוד.

(9) תולדות כה, כד.

(10) ויצא שם ובפרש"י.

(11) וראה לשון הרשב"ם כאן.

(12) ולכאורה דוחק לומר שרש"י בא לשלול הפירוש (חזקוני ז, כ. בכור שור, הובא גם בריב"א עה"ת (ועוד) שם, יז) שלא נעשה היאור דם כיא לפי שעה ומיד מתה הדגה מחמת הדם ואח"כ חזר היאור לקדמותו ומ"ש ולא יכלו מצרים לשחות . .